

Journal of Human Rights and Peace Studies

journal homepage: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HRPS/index>

EDITORIAL

Tyrell Haberkorn¹, *Editor*

This issue of the Journal of Human Rights and Peace Studies arrives on the eve of the tenth anniversary of the establishment of its home institution, the Institute for Human Rights and Peace Studies (IHRP) at Mahidol University. IHRP began in 1998 as the Center for Human Rights and Social Development Studies (CHRSD), and soon began offering the first MA in Human Rights in Asia. Then, the Research Center for Peacebuilding was established in November 2004 following the declaration of martial law in the three southernmost provinces of Thailand to contribute to the resolution of the conflict through participatory research and dialogue. Today, IHRP is a combination of both of these earlier initiatives. IHRP is at once an academic unit offering MA and PhD degrees in human rights and democratization; an institute coordinating and engaging in research and research-led engagement in the service of promoting peace, reconciliation, and justice; and a center generating intellectual exchange on these topics in Thailand, Asia-Pacific and the world.

With this upcoming anniversary in mind, this issue contains four articles, as well as an article review and a book review, focused on the special theme of education and human rights, and three additional articles. Crossing disciplines, the special theme articles invite readers to consider the intersecting histories of student activism and human rights consciousness, the status of LGBTQIA+ rights in universities, best practices to foster democratic citizenship in the undergraduate classroom, and the relationship between law and human rights education in and beyond the nation.

In “Student Activism in Indian Universities: A means of improving human rights awareness,” Anamika Anamika interviewed seventeen student activists across India from a range of

---

¹ University of Wisconsin-Madison

religious, linguistic, and socio-economic backgrounds about how they came to consciousness and why they became involved in struggles for justice. For all those she interviewed, personal background and the transformative experience of higher education – their independence, the possibility opened, and the first-hand experience of oppression – combined to foster interest in human rights. Anamika concluded that the sources of human rights consciousness for students can include their individual experiences of caste, class, or race-based discrimination, as well as learning about their parents' histories as student activists and the very context of the university. What is most hopeful is her insight that the very experience of activism, such as that against the 2019 Citizenship Act and the exclusion it promoted, generated a collective human rights consciousness for students. This consciousness, she notes, was “created as they committed themselves to the cause regardless of consequences.” Taking risks to protect the human rights of others both changes the individual lives of student activists and collectively improves society.

Then, in “The Recognition of LGBTQIA+ Rights as Human Rights in Thailand’s Six Public Universities,” Ladawan Khaikham examines LGBTQIA+ rights at Chulalongkorn University, Thammasat University, Kasetsart University, Silpakorn University, Mahidol University, and Chiang Mai University as diagnostic of the status of their legal and public acceptance in Thai society. Universities, as with much of Thai society, are highly gendered spheres where adherence to norms is strictly enforced and often cast as necessary to be polite. Yet, what if oppression arises from the very experience of conforming to such norms? Ladawan offers an answer to this question through careful comparative analysis. She focuses in particular on three key areas – uniforms, graduation gowns, and name prefixes – as indicators of the recognition of rights. Each of the six universities provides some protection of LGBTQIA+ rights, such as allowing students to choose which of the gendered uniforms to wear or whether or not to use a name prefix on their student identification card. Yet protection in universities remains uneven, just as it does across Thai society in general.

The next two articles focus precisely on the undergraduate university classroom as a site of learning about and with rights. In “Human Rights Education Theory of Change for Learners: Value and Awareness-Socialization Plus Model,” Naparat Kranrattanasuit and Yanuar Sumarlan draw on their experience teaching an undergraduate course, *Concepts and Case Studies of Human Rights*, at Mahidol University over eight years to examine how university students are changed by the experience of studying human rights. Naparat and Sumarlan’s research underlines the potential of the university classroom and university teachers to inspire change.

Turning from assessing an existing course to creating new strategies for promoting citizenship, in “The Development of Learning Management Model to Promote Media, Information and Digital Literacy of Citizenship Competencies for Undergraduate Students in Democratic Citizenship Education Course,” Attachon Sajjaphattanakul outlines and assesses a three-part method designed to do so. The model he proposes begins with classroom education on key ideas of information and digital media, then turns to experiential learning in the field, and concludes with a period of classroom-based reflection. The interplay between learning inside and outside the classroom is necessary to foster the kind of citizenship and participation capable of fostering the democracy much needed in Thailand and around the world. The special theme section concludes with an article review and a book review both focused on how higher education can be involved in peace-building: the need to do so is urgent as evidenced by ongoing conflict within and beyond the Southeast Asian region.

The three additional articles in this issue address significant concerns of rights protection in the legal system and health services, and a state-of-the-field assessment of the role of dialogue in forging peace. In “Human Rights in the Justice Procedure: Abuse of Arrest Warrant,” Somsak Tienjaroonkul examines how a loophole in criminal procedure law leads to a cruel practice whereby police officers may delay executing an arrest warrant for an accused person already in detention until they are released. This means that a person may believe they are being released from detention, only to find that the police are waiting to arrest him/her outside the prison gate. During recent years, many accused in political and freedom of expression cases have faced this experience. Somsak recommends that procedural law be reformed so that the police cannot delay the execution of warrants. Kitrawee Jiratasatit and Ronnapoom Samakkeekarom shine a light on recent action to improve access to health services for ethnic minority women in northern Thailand in “The Community Innovation to Strengthening User-friendly Health Services Accessibility among Thai Ethnic Women in Chiang Mai, Chiang Rai, and Mae Hong Son.” All members of the range of ethnic minority groups in Thailand face marginalization in terms of language, citizenship and access to state services, and patriarchy means that this is intensified for women. Drawing on individual and focus-group interviews, they analyze the obstacles a range of ethnic minority women face and make concrete recommendations on how access can be improved, including community-sensitive health promotion, fostering of community leaders and provisions for interpreters. Finally, in “Dialogue as Peace Innovation: State of Knowledge and Recommendations,” Poldham Sianmekhun Chancome assesses the dialogue work in southern Thailand of IHRP itself.

Reflecting on the last nineteen years of work, Poldham offers crucial recommendations for further development going into the future.

I want to conclude with a personal reflection on the eve of IHRP's tenth anniversary. I have had the privilege to be involved with IHRP as a visiting scholar, guest lecturer, and external member of MA committees since 2010. Conversations with students in the classroom, exchanges with colleagues, and debates during thesis defenses have all inspired and challenged me in productive ways. At a time when human rights are under threat in Thailand and globally, IHRP provides a clarion example of the essential work that scholars – as both researchers and teachers – and universities can do to both track and challenge the dispossession of rights.

บทบรรณาธิการ

ไทเรล ฮาเบอร์คอร์น², บรรณาธิการ

วารสารสิทธิและสันติศึกษาฉบับนี้เผยแพร่ก่อนหน้าวาระครบรอบ 10 ปีการก่อตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา (IHRP) มหาวิทยาลัยมิดเดิล แรกเริ่มนั้นศูนย์สิทธิศึกษาและการพัฒนาสังคมก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2541 ต่อมาได้เปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาโทด้านสิทธิมนุษยชนแห่งแรกในภูมิภาคเอเชีย จากนั้นศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธีก็ได้ก่อตั้งขึ้นในปีเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 หลังการประกาศกฎอัยการศึกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งผ่านการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการพูดคุยเจรจา สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษาในปัจจุบันนี้คือผลผลิตของการผนวกรวมศูนย์ศึกษาทั้งสองแห่งเข้าไว้ด้วยกัน จนกลายมาเป็นหน่วยงานวิชาการที่เปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกด้านสิทธิมนุษยชนและกระบวนการประชาธิปไตย เป็นสถาบันที่ประสานงานและมีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อส่งเสริมสันติภาพ ความสมานฉันท์และยุติธรรม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนทางปัญญาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาดังกล่าวทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับสากล

ในวาระครบรอบ 10 ปีที่กำลังจะมาถึง วารสารสิทธิและสันติศึกษาฉบับนี้ประกอบด้วย 4 บทความ 1 บทความปริทัศน์ และ 1 บทวิจารณ์หนังสือภายใต้ประเด็นพิเศษเรื่องการศึกษาและสิทธิมนุษยชน ทั้งยังมีอีก 3 บทความเพิ่มเติม โดยสี่บทความในศาสตร์สาขาต่างๆ ภายใต้ในธีมหลักเรื่องการศึกษาและสิทธิมนุษยชนจะนำพาผู้อ่านไปพิจารณาวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาที่เชื่อมต่อกันระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวของนักศึกษาและความตระหนักรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน สถานภาพด้านสิทธิของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) ในพื้นที่มหาวิทยาลัย รวมถึงแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในชั้นเรียนระดับปริญญาตรี ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

ในบทความเรื่อง "ขบวนการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอินเดีย: แนวทางในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน" อนามิกา อนามิกา สัมภาษณ์นักศึกษานักกิจกรรมจำนวน 17 คนจากทั่วประเทศอินเดียซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายด้านศาสนา ภาษา และภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม เกี่ยวกับความตระหนักรู้ด้านสิทธิมนุษยชนรวมถึงเหตุผลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการต่อสู้เรียกร้องความยุติธรรม ในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ภูมิหลังส่วนบุคคลและประสบการณ์ที่ปรับเปลี่ยนมุมมองในระดับอุดมศึกษา อาทิเช่น ความเป็นอิสระ ความเป็นไปได้ที่เปิดกว้าง และประสบการณ์การถูกกดขี่โดยตรง ได้หลอมรวมและหล่อเลี้ยงความสนใจด้านสิทธิมนุษยชน อนามิกาได้สรุปผลการศึกษาว่า ความตระหนักรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนของนักศึกษาเกิดจากประสบการณ์ส่วนบุคคลเรื่องการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติทางวรรณะ ชนชั้นและเชื้อชาติ รวมถึงการซึมซับเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของผู้ปกครองในฐานะนักกิจกรรมนักศึกษา ตลอดจนบริบทของมหาวิทยาลัย ใน

² มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน แมดิสัน

พรรคของอนามิกา สิ่งที่ยั่งยืนไปด้วยความหวังมากที่สุดคือ ประสบการณ์ที่แท้จริงในการเคลื่อนไหว อาทิเช่น การเคลื่อนไหวคัดค้านพระราชบัญญัติความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2562 รวมถึงการกีดกันที่เกิดขึ้น ได้สร้างความสำนึกรับรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนร่วมกันในกลุ่มนักศึกษา ดังที่อนามิกาตั้งข้อสังเกตไว้ ความตระหนักรู้เช่นนี้ "ก่อตัวขึ้นในขณะที่นักศึกษามุ่งมั่นกับสาเหตุต้นตอโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา" การเสี่ยงปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นได้เปลี่ยนแปลงทั้งชีวิตส่วนตัวของนักกิจกรรมนักศึกษาเองตลอดจนส่งผลต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม

ถัดมาคือบทความเรื่อง "การรับรองสิทธิของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) ในฐานะสิทธิมนุษยชนในมหาวิทยาลัยรัฐ 6 แห่งในประเทศไทย" ลดาวัลย์ ไขคำ ศึกษาสิทธิของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อวิเคราะห์สภาพทางกฎหมายและการยอมรับในสังคมไทย ผลศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยต่างๆ ก็เป็นเช่นเดียวกันกับส่วนใหญ่ในสังคมไทยที่มีการแบ่งแยกเพศสภาพอย่างมาก โดยยึดติดกับบรรทัดฐานอย่างเคร่งครัดและมักจะแสดงออกตามความจำเป็นเพื่อคุณภาพ แต่จะเป็นอย่างไรหากการกีดกันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามบรรทัดฐานดังกล่าว ลดาวัลย์ตอบคำถามนี้ผ่านการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบอย่างถี่ถ้วน โดยให้ความสำคัญกับ 3 ประเด็นหลักคือ เครื่องแบบนักศึกษา ชุดครุยวิทยฐานะและคำนำหน้าชื่อในฐานะตัวชี้วัดการรับรองสิทธิ ผลศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยทั้ง 6 แห่งให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) เช่น อนุญาตให้นักศึกษาเลือกสวมใส่ชุดนักศึกษาตามเพศสภาพ หรือเลือกจะใช้คำนำหน้าชื่อตามบัตรประจำตัวนักศึกษาหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ความคุ้มครองดังกล่าวในมหาวิทยาลัยต่างๆ ยังคงไม่สม่ำเสมออย่างเช่นที่เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยทั่วไป

อีก 2 บทความถัดมาให้ความสำคัญกับชั้นเรียนในมหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในฐานะแหล่งเรียนรู้ด้านสิทธิ ในบทความเรื่อง "ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้เรียน: ตัวแบบการขัดเกลาทางสังคมด้วยคุณค่าและความตระหนักรู้" นภารัตน์ กรรณรัตน์สุตรและยานันท์ สุมาลัน อาศัยประสบการณ์การสอนระดับปริญญาตรีในวิชา "แนวคิดและกรณีศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน" ตลอดกว่า 8 ปี ที่มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้การศึกษาว่า ประสบการณ์การเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนได้เปลี่ยนแปลงนักศึกษาอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยเน้นย้ำถึงศักยภาพของการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยและอาจารย์ผู้สอนในการสร้างความเปลี่ยนแปลง จากเรื่องการประเมินหลักสูตรที่มีอยู่หันมาสู่ที่การสร้างยุทธศาสตร์ใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง บทความเรื่อง "การพัฒนาตัวแบบการจัดการการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อ ข้อมูลข่าวสารและดิจิทัลของพลเมืองสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยในวิชาการศึกษาความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย" อรรถกฤษณ์ สัจจะพัฒนกุล อาศัยตัวแบบ 3 ส่วนที่ออกแบบมาเฉพาะ โดยเริ่มจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนเกี่ยวกับแนวคิดข้อมูลข่าวสารและสื่อดิจิทัล จากนั้นจึงหันมาใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในด้านดังกล่าว จากนั้นเป็นการสรุปผลการสะท้อนการเรียนรู้ ผลศึกษาพบว่า ผลกระทบซึ่งกันและกันระหว่างการเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียนคือสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยซึ่งมีความสำคัญจำเป็นต่อประเทศไทยและสากล ในส่วนที่เป็นประเด็นหัวข้อพิเศษปิดท้าย

ด้วยบทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือที่ตั้งประเด็นว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษามีส่วนในการสร้างสันติภาพอย่างไร โดยเรื่องนี้มีความจำเป็นเร่งด่วนดังที่ปรากฏให้เห็นในความขัดแย้งที่กำลังดำเนินอยู่ทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อีก 3 บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้กล่าวถึงข้อกังวลเรื่องการคุ้มครองสิทธิในระบบกฎหมายและบริการสาธารณสุข รวมถึงการประเมินบทบาทการเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพ ในบทความเรื่อง "สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม: การใช้หมายจับโดยมิชอบ" สมศักดิ์ เรียงจรูญกุล ศึกษาวิธีการที่ช่องโหว่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้นำไปสู่การปฏิบัติอันโหดร้าย โดยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจล่วงเวลาการออกหมายจับบุคคลที่ถูกกล่าวหาที่อยู่ในการคุมขังจนกว่าจะได้รับการปล่อยตัวออกมา หมายความว่าผู้ที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวจากการถูกคุมขัง จะพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังรอจับกุมตัวใหม่จากภายนอกประตูเรือนจำ โดยเมื่อไม่กี่ปีมานี้ ผู้ถูกกล่าวหาหลายคนในคดีการเมืองและการแสดงเสรีภาพได้เจอประสบการณ์เช่นนี้มาก่อน สมศักดิ์สรุปว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถล่วงเวลาการออกหมายจับได้ ขณะที่กิตรวี จิรรัตน์สถิตและธรรณภูมิ สามัคคีธรรม ได้ศึกษามาตรการพัฒนาระดับบริการสาธารณสุขสำหรับหญิงชาติพันธุ์ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ในบทความเรื่อง "นวัตกรรมชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่เป็นมิตรกับผู้เข้ารับบริการในกลุ่มผู้หญิงชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงรายและแม่ฮ่องสอน" ทั้งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยล้วนเผชิญกับการถูกทำให้เป็นชายขอบทั้งในด้านภาษา ความเป็นพลเมืองและการเข้าถึงบริการสาธารณสุข โดยแนวปฏิบัติแบบบิดาธิปไตยที่มีชายเป็นใหญ่กลับยิ่งทวีความเป็นชายขอบของผู้หญิง ด้วยการสัมภาษณ์แบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม นักวิจัยได้วิเคราะห์อุปสรรคต่างๆ ที่ผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเผชิญ รวมถึงได้จัดทำข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมถึงวิธีการยกระดับการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ซึ่งครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพที่อ่อนไหวต่อชุมชน การส่งเสริมผู้นำชุมชน ตลอดจนการจัดการล่ามแปลภาษา สุดท้ายคือบทความเรื่อง "การเจรจาในฐานะนวัตกรรมเพื่อสันติภาพ: องค์ความรู้และข้อเสนอแนะ" พลธรรม เสียรเมชัน จันทระ ได้ประเมินงานเจรจาพูดคุยในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ของสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ด้วยผลสะท้อนจากการทำงานตลอด 19 ปีพลธรรมยังได้ทำข้อเสนอแนะในการพัฒนาการทำงานในอนาคต

ดิฉันขอสรุปปิดท้ายด้วยข้อสังเกตส่วนตัวก่อนนวาระครบรอบ 10 ปีการก่อตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติอย่างมากที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันฯ ทั้งในฐานะนักวิชาการอาคันตุกะอาจารย์รับเชิญ สมาชิกคณะกรรมการหลักสูตรระดับปริญญาโทตั้งแต่ปี 2553 การได้พูดคุยกับนักศึกษาในชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนกับเพื่อนอาจารย์ ตลอดจนการได้ถกเถียงอภิปรายในระหว่างการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ล้วนแล้วแต่เป็นแรงบันดาลใจและท้าทายให้ดิฉันก้าวต่อไปในแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ในเวลาที่สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและต่างประเทศถูกคุกคาม สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษาแห่งนี้จะกลายเป็นตัวอย่างสำคัญของการทำงานที่นักวิชาการ ทั้งในฐานะนักวิจัยและอาจารย์ ตลอดจนมหาวิทยาลัยทำได้เพื่อติดตามและท้าทายการรื้อถอนสิทธิมนุษยชน